

УДК 338.24.021.8-049.5

І. І. РЕКУН^{1*}

^{1*}Каф. «Фінанси та економічна безпека», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, Дніпропетровськ, Україна, 49010, тел. +38 (056) 373 15 04, ел. пошта rekun_i@mail.ru

ПРОБЛЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ МАКРО- ТА МІКРОКОНЦЕПЦІЯХ

Мета. Важливими складовими безпеки в цілому є економічна безпека й забезпечення відповідних національних інтересів держави. Все це тісно пов'язано з економічною ефективністю функціонування господарських об'єктів, з економічною незалежністю, стабільністю та безпекою суспільства. Окрім того, економічна безпека є складовою національної безпеки, її фундаментом і матеріальною основою. Проблема забезпечення економічної безпеки в сучасних умовах на мікро- та макрорівнях потребує визначення основних напрямів її формування. **Методика.** Для досягнення поставленої мети обґрунтовано основні напрямки формування механізму забезпечення безпеки економічної системи, зокрема – на макрорівні. **Результати.** Економічна безпека є таким станом функціонування економіки держави, в якому настає порядок рівноваги у визначених організаційно-правових нормах на засадах суспільного життя. Це норми, які створює держава, і засади співіснування, які передаються з покоління в покоління. Проаналізовано сучасний стан забезпечення економічної безпеки на макро- та мікрорівнях. Визначено систему показників, котрі можуть бути використані при оцінці стану системи економічної безпеки. **Наукова новизна.** Сформульовано положення, що стосуються необхідних змін у політиці економічної безпеки держави. Запропоновано систему показників, які можуть бути використані при оцінці стану системи економічної безпеки. **Практична значимість.** Використання запропонованої системи показників стану економічної безпеки дозволить розширити перелік важливих факторів, що впливають на її стан та дають змогу визначити основні напрями її формування.

Ключові слова: економічна безпека; державне регулювання; національна економіка

Вступ

Якість функціонування господарства України залежить від рівня розвитку її макроекономічної та мікроекономічної систем. Механізм забезпечення економічної безпеки України ускладнюється поєднанням внутрішніх (труднощі перехідного періоду), та зовнішніх (протиріччя процесу глобалізації) проблем. Тому питання економічної безпеки є одним із найактуальніших. Виявлення загроз безпеки та обґрунтування шляхів їх нейтралізації представляється загальнометодологічним імперативом розвитку вітчизняних економічних досліджень по всіх значимих напрямках.

З точки зору умов гармонійного розвитку України економічна безпека означає, перш за все, побудову добробуту держави. А це, насамперед, передбачає забезпечення макро- та мікро- рівня економічного розвитку. На початку ХХІ століття людство вже не може сподіватися на рівновагу в економічному розвитку ні на світовому рівні, ні на європейському, ні на рівні держави, ні на рівні окремого громадянина. До цього призвела глобальна фінансова криза, яка

має тенденцію до продовження. Вчені прогнозують, що наслідки цієї кризи людство буде відчувати ще якнайменше 50 років. Про це свідчать ті витрати, які розвинені країни внесли з метою покриття цієї кризи, але вони на сьогодні становлять не більше 1 % від потрібного. Жодна країна світу поки що не здатна фізично до покриття витрат у зв'язку з кризою [6].

Останніми роками з процесами глобалізації проблема економічної безпеки привертає все більшу увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників. Про це свідчить зростаюча кількість наукових публікацій, монографій і статей, а також аналіз різноманітних економічних проблем. Значним внеском у розвиток теорії економічної безпеки є праці Л. Абалкіна, О. Ареф'євої, О. Барановського, В. Гейця, С. Афонцева, І. Богданова, Я. Жаліло, М. Єрмошенка, А. Колосова, В. Мунтіяна, Є. Олейникова, В. Панькова, В. Сенчагова, В. Чекмарьова. Окремі питання з економічної безпеки, висвітлювалися у дослідженнях Н. Ващекіна, М. Дзлієва, А. Урсула, А. Судоплатова, Н. Савінської, Ю. Стрельченко, В. Ярочкіна та інших авторів.

Мета

Метою цієї статті є висвітлення проблеми економічної безпеки у сучасних макроекономічних концепціях та пошук шляхів формування механізму забезпечення безпеки економічної системи, зокрема на макрорівні.

Методика

Для досягнення поставленої мети обґрунтовано основні напрямки формування механізму забезпечення безпеки економічної системи, зокрема на макрорівні.

Результати

Економічна безпека є такий стан функціонування економіки держави, в якому наступає порядок рівноваги у визначених організаційно-правових нормах на засадах суспільного життя. Це норми, які створює держава, засади співіснування, які передаються з покоління в покоління. Проаналізовано сучасний стан забезпечення економічної безпеки на макро та мікро рівнях. Визначено систему показників, які можуть бути використані під час оцінювання стану системи економічної безпеки.

Розвиток суспільства і забезпечення добробуту його членів суттєво залежить від безпеки їх діяльності, від умов, за яких ця безпека здійснюється. Але держава і суспільство не є одним цілим. Держава – це тільки частина суспільства. Тому іноді безпека держави може бути забезпечена, а економічна безпека суспільства забезпечена недостатньо.

Важливою складовою безпеки є економічна безпека, і забезпечення відповідних національних інтересів держави. Все це тісно пов'язано із економічною ефективністю функціонування господарських об'єктів, з економічною незалежністю, стабільністю та безпекою суспільства. Окрім того, економічна безпека є складовою національної безпеки, її фундаментом і матеріальною основою.

Етимологічно термін «безпека» походить від грец. «володіти ситуацією». В іноземній літературі економічну безпеку підприємства прийнято характеризувати поняттям «economic security of enterprise».

Методологічно поняття «економічна безпека» висвітлюється вченими насамперед з поняття «національна безпека». Останнє має фо-

рмалізоване визначення у схваленому Верховною Радою України у червні 2003 р. Законі «Про основи національної безпеки України». Зокрема, у ст. 1 зазначеного Закону національна безпека розглядається як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам і запобігання їм. Закон також визначає основні сфери національної безпеки: зовнішньополітична, державної безпеки, військова, безпеки державного кордону України, внутрішньополітична, економічна, соціальна, гуманітарна, екологічна, інформаційна. Відштовхуючись від цих міркувань, вчені намагаються дати визначення поняттю «економічна безпека». Хоча й існують у різних авторів суттєві розбіжності у його трактуванні.

Звернення до основних засад економічної науки, яка надає можливість отримати різноманітні визначення економічної безпеки суспільства та держави, методи її забезпечення, дало змогу виокремити на основі плюралізму загальну думку, яка розгортається переважно у площині з двома полюсами.

На першому полюсі погляди, які висвітлюють макроконцептуальні положення економічної безпеки. Насамперед визначається, що економічна безпека держави в умовах нової соціально-економічної дійсності тісно пов'язана з економічною системою, яку називають соціальною, ринковою, економікою (як з точки зору її формування, так і реалізації). Незважаючи на більше, ніж 20 років перетворень у нашій країні, конституційні положення економічного устрою України привертають до себе увагу багатьох економістів. Деякі висновки сходяться до того, що ми вибрали найбільш ефективну модель економічної системи. Незнання її сутності часто є причиною помилкових теоретичних інтерпретацій і непорозумінь в економічній політиці, необґрунтованих оцінок реалій. Така ситуація є доказом того, що сучасна держава недостатньо спроможна до розумного перерозподілу власних природних і виробничих ресурсів, до стимулювання, регулювання та справедливої державної підтримки. Враховуючи таку ситуацію, система забезпечення національної економічної безпеки у вітчизняній національній соціально-економічній дійсності пов'язана із вирі-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ

шенням правових, економічних та правоохоронних завдань, із захистом економічних інтересів і прав держави, суб'єктів економічної діяльності – підприємств, організацій, фізичних осіб. Тому вкрай необхідною є формування відповідної політики економічної безпеки, що передбачає розробку її концепції, проектування та реалізацію.

Окрім того, в деяких концепціях зазначається, що макроекономічні кризи непередбачувані, але вони плідні, оскільки кожна економічна криза знищує те, що економічно себе вже віджило, і на його наслідках формуються більш прогресивні економічні процеси. Тому проблема економічної безпеки певним чином є надуманою, штучною. Головні вимоги, що висувуються до макроекономічної системи, це вимоги гнучкості, динамічності і адаптивності, здатності долати кризи у короткі терміни. Але як саме забезпечити гнучкість, динамічність і адаптивність, про це вчені не зазначають.

На іншому полюсі думок об'єктивно визнається необхідність економічної безпеки. Але автори спираються здебільшого на абстрактно декларативні визначення економічної безпеки, з яких важко зрозуміти, як вона має бути забезпечена за певних умов. Якщо проаналізувати визначення економічної безпеки більш широко, то економічна безпека як життєве явище має виходити із певної методології. Будь-який процес в природі, суспільному житті може розглядатися як процес управління і самоуправління. Якщо мікроекономічні системи розглядати з точки зору теорії управління, то в ній вводиться поняття повної функції управління. Вона включає в себе виявлення проблем, що впливають на психологію управлінця, цілепокладання що до цієї проблеми, формування концепції управління, яка дозволяє досягти поставлених цілей, впровадження концепції у життя, контроль за процесом управління, пошук ресурсів для досягнення поставлених цілей.

Такий підхід є загальним, універсальним і застосовується до технічних систем, соціальних систем, і, зокрема, до економічних систем.

Забезпечення економічної безпеки в загальному вигляді потребує якісної економічної науки, відтворення управлінського корпусу – чиновників бізнесу, менеджерів, чиновників на державній основі з метою здійснення управління економікою на наукових засадах. Американсь-

кий вчений Джон Гелбрейт один із небагатьох передбачив кризу 2008 року, хоча він визнавав, що жодну кризу передбачити неможливо. У своїй праці вчений проаналізував стан економічної науки, назвавши її «економікою невинного обману». Автор вважає, що коли йдеться про свободу вибору на «вільному ринку», то споживач виявляється таким же об'єктом маніпуляції за допомогою реклами і маркетингу, що створюють штучний попит, як і виборець на політичних виборах. Споживачем управляють рекламні бюджети, а попит на ринку контролює менеджмент. Але будь-які спроби поставити під сумнів свободу вибору споживача викликає гнівний осуд офіційного економічного співтовариства, оскільки руйнує сакральну формулу «попит породжує пропозицію», яка стверджує перевагу споживача в суспільстві споживання. З приводу розумного споживання суспільством у Гелбрейта теж є великі сумніви [2].

Поняття «економічна безпека» з практичної точки зору включає у себе те, що відноситься до сучасної економіки – рентабельність виробничих систем, забезпечення стійкості, рентабельності протягом певного часу. Зважаючи на те, що, основою господарювання країни є природне середовище, відповідно деградація природного середовища послаблює економічну безпеку. Донедавна економічна наука не враховувала наслідків антропогенного впливу на стан навколишнього середовища і при визначенні економічної ефективності нових технологій, процесів, устаткування, виробництв дотримувались концепції максимального прибутку за мінімальних витрат [13].

Я. Загоруй зазначає, що зловживання економічним принципом природокористування спричинило хімічне, фізичне, радіоактивне забруднення навколишнього середовища, що надзвичайно негативно вплинуло на людей, на рослинний і тваринний світ. Зростає кількість викидів забруднюючих речовин в навколишнє середовище і відходів. Тільки на підприємствах України обсяг відходів, під якими зайнято близько 200 тис. га родючих земель, перевищує 10 млрд т, збільшуючись щорічно приблизно на 1 млрд т. В процесі суспільного виробництва щорічно залучається до 1,5 млрд т природних сировинних ресурсів. Виснажуються невідновлювальні сировинні ресурси, збільшується техногенне навантаження і безконтрольна хіміза-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ

ція земель, посилюються ерозійні процеси, що призводить до прискореної деградації ґрунтів, зниження їх родючості [3]. Окрім того, на економічну безпеку впливає стан здоров'я, освіта, здатність до розвитку населення.

Економічна переоцінка цінностей, як специфічна форма теоретико-практичного ставлення до дійсності, психологічно травмує людину, спотворюючи її внутрішній світ, створюють несприятливі умови формування і реалізації духовного потенціалу громадян. За таких умов створити ефективну економіку проблематично [12].

Серед міжнародних підходів класичним прикладом визначення певних факторів економічної безпеки може слугувати Глобальний індекс конкурентоспроможності, який розраховується Всесвітнім Економічним Форумом (The Global Competitiveness Report, World Economic Forum). Зокрема, в ньому зазначено, що у 2012 році після тривалої економічної кризи Україна знаходиться на 73-му місці індексу глобальної конкурентоспроможності. У переліку проблем, що не дозволяють ефективно розвиватися Україні, такі:

1. Розвиток інституцій – 132-ге місце з 144 країн, практично усі складові показники для державного сектора (права власності, нецільове використання бюджетних коштів, довіра громадськості до політиків, хабарі та неформальні платежі, незалежність судової системи, фаворитизм у рішеннях чиновників, тягар адміністративного регулювання, ефективність правової системи у врегулюванні суперечок, прозорість політики держорганів, надійність роботи правоохоронних органів та інші) і для приватного сектора (корпоративна етика, рівень стандартів аудиту та звітності, ефективність корпоративного керівництва, захист інтересів міноритарних акціонерів, надійність захисту інвесторів) наближені до вказаного середнього.

2. У розвитку інфраструктури – 65-ге місце; найгірший показник: стан доріг – 137-ге місце.

3. У розвитку системи охорони здоров'я і початкової освіти (62-ге місце) найгірші показники: розповсюдження ВІЛ – 109-ге, тривалість життя – 94-ге, захворювання туберкульозом – 92-ге, охоплення початковою освітою – 90-ге місце.

4. У розвитку вищої освіти і професійного навчання (47-ге місце) найгірші показники: якість шкіл бізнесу – 117-ге місце, підвищення

кваліфікації персоналу – 106-ге, доступність дослідницьких послуг і навчання 98-ге місце.

5. У розвитку ефективності ринку товарів (117-ге місце) основною складовою є конкурентність (інтенсивність конкуренції на внутрішньому ринку, ступінь монополізації ринку, ефективність антимонопольної політики, вплив оподаткування, кількість процедур та час, необхідний для відкриття бізнесу, торговельні бар'єри, митні тарифи тощо).

6. У розвитку ефективності ринку праці, що має в цілому непоганий показник 62-ге місце, викликає занепокоєння 131-ше місце по витоку кваліфікованих кадрів, і таке ж місце для показника – «Ставка на професійне управління», та 111-ге місце за показником «Співпраця у відносинах працівник-працедавець».

7. У розвитку фінансового ринку (114-ге місце) особливе занепокоєння викликає 142-ге місце в показнику «Надійність банків». Доступність фінансових послуг – 113-ге місце, отримання фінансування на внутрішньому фондовому ринку – 129-ге, доступність венчурного капіталу – 106-ге, регулювання фондового ринку – 124-ге. Розвиток технологічного рівня (81-ше місце) включає технологічну адаптованість – 93-ге місце, а також прямі іноземні інвестиції та передача технологій – 109-ге місце. Рівень розвитку бізнес-процесів (91-е місце) займає місце нижче за середнє внаслідок низьких показників: рівень розвитку бізнес-кластерів – 127-ме, природа конкурентної переваги – 109-ге, готовність делегувати повноваження – 118-ге місце [8].

Таким чином, поняття економічної безпеки в широкому сенсі передбачає включення в комплекс критеріїв трьох груп.

Перша група критеріїв характеризує біосферно-екологічні аспекти економічної безпеки. Це отримання достовірної інформації про стан навколишнього середовища, виконання вимог законодавства і нормативів у сфері охорони навколишнього середовища. До об'єктів виробничої біосферно-екологічної безпеки належать:

- природні ресурси;
- джерела викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря – стаціонарні і пересувні;
- джерела утворення відходів виробництва [9, с.22].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ

Стан біосферно-екологічної безпеки України у сфері поводження з відходами виробництва і споживання регламентується:

1. Конституцією України, прийнятій на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р., в якій чітко зазначено, що поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності України, найважливішими функціями держави є забезпечення її економічної та інформаційної безпеки (ст. 17) [4].

2. Законом України від 19 червня 2003 р. «Про основи національної безпеки України», в якому визначено такі поняття, як «національна безпека», «національні інтереси», «загрози національній безпеці»; окреслено правову основу національної безпеки, об'єкти національної безпеки, серед яких і економічна безпека [10].

3. Стратегія національної безпеки України (12.02.2007р.), в якій визначено принципи, пріоритетні цілі, завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз; конкретизовано засади політики держави у сфері національної безпеки, в тому числі щодо забезпечення прийнятого рівня економічної безпеки [11].

4. Наказ Міністерства економіки України від 2 березня 2007 р. № 60, у якому визначено специфічний понятійний апарат з використанням невластивих класичній економічній науці термінів: «економічна безпека», «загрози економічній безпеці», «критерії економічної безпеки», «індикатори економічної безпеки» тощо. Цим наказом було затверджено Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, яка зараз використовується Міністерством економіки України для розрахунку рівня економічної безпеки за 10 сферами та інтегрального індексу економічної безпеки України [9].

Реалії суспільного життя свідчать про те, що дотримання законодавства не завжди гарантує безпеку бізнесу, не сприяє зростанню капіталів. Через жорсткі умови отримання «коротких» кредитів переважна кількість дрібних і середніх підприємців орієнтують свій бізнес в основному на отримання миттєвої вигоди. Їх не дуже хвилює можливість створення перспективних ринків [5].

Друга група критеріїв економічної безпеки це – демографічні аспекти – кількість і якість населення. На сьогодні держава і бізнес почи-

нають реалізовувати програми неперервного корпоративного навчання, спрямовані на підготовку кваліфікованих кадрів для інноваційної економіки. Адже навчання, спрямоване тільки на передачу знань, в сучасному світі стає неефективним, якщо при цьому не розвиваються здатність фахівця орієнтуватися у складних виробничих ситуаціях, вирішувати швидко і якісно як традиційні, так і нестандартні завдання. Знання основ законодавства, вміння користуватися нормативними актами та нормативно-технічною документацією істотно впливає на якість підготовки фахівців-економістів. Групою українських вчених були розроблені засади ефективної організації безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [1].

Але цього ще не достатньо, щоб назвати ситуацію з економічною безпекою бізнесу в Україні успішною. Соціальні наслідки економічних реформ виявилися у погіршенні умов життєдіяльності громадян України, у порушенні умов праці та відпочинку виробничого потенціалу людини, втрати робочого часу через хвороби тощо.

Третя група критеріїв економічної безпеки характеризує власне економічну безпеку у вузькому смислі. Реалії свідчать, якщо забезпечується економічна безпека в широкому смислі, то забезпечується економічна безпека і в вузькому смислі. Якщо забезпечується економічна безпека тільки у вузькому смислі, то у широкому смислі економічна безпека не забезпечується. Суспільство може виявитися на шляху до катастрофи.

Більшість економічно розвинутих країн спрямовують політику в інтересах провідних фірм своїх країн і транснаціональних корпорацій. Але в Україні проблема забезпечення економічної безпеки ускладнюється поєднанням внутрішніх (пов'язаних із становленням держави) та зовнішніх (пов'язаних із протиріччями процесу глобалізації) проблем [7].

Як бачимо, економічна безпека є такий стан функціонування економіки держави, в якому настає порядок рівноваги у визначених організаційно-правових нормах на засадах суспільного життя. Це норми, які створює держава, засади співіснування, які передаються з покоління в покоління. Суспільство змінюється, і тому засади з часом кардинально трансформу-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ

ються, що дуже непокоїть суспільство. Корупція, жадоба до наживи та інші негативні суспільні прояви заважають подоланню кризи.

Наукова новизна та практична значимість

Сформульовано положення, що стосуються необхідних змін у політиці економічної безпеки держави. Запропоновано систему показників, які можуть бути використані під час оцінювання стану системи економічної безпеки. Використання запропонованої системи показників стану економічної безпеки дозволить розширити перелік важливих факторів, що впливають на її стан та дають змогу визначити основні напрямки її формування.

Висновки

Таким чином, ми робимо висновок, що економічна безпека – це здатність держави забезпечити свою політику – глобальну, зовнішню, внутрішню – економічно всіма необхідними продуктами та природними благами на основі власного економічного потенціалу у взаємодії з іноземними господарськими суб'єктами.

Суттєва невизначеність стану соціально-економічних систем України ускладнює процес моделювання станів економічної безпеки, а, отже, і їх дослідження. Суттєві обмеження у дослідженнях складає недостатня база основних параметрів системи. Разом із тим, економічна ситуація в Україні, особливості економічного розвитку галузей і підприємств диктують необхідність поглибленого вивчення проблеми економічної безпеки.

Зростаюча роль економічної безпеки підприємства потребує адекватного економічного інструментарію, що дозволяє більш ефективно використовувати накопичений науковий потенціал.

Наукові засади вітчизняного регулювання економічної безпеки мають бути включеними до конституційного права, а також до регулювання адміністративного, господарського (фінансового, бюджетного, валютного, митного, податкового, банківського, страхового, морського, гірничого, торгівельного) права.

В комплексі цих окреслених правових тем мусять бути, перш за все, ті положення, що стосуються необхідних змін у політиці економічної безпеки. Вони стосуються таких чинників, а саме:

– цілей: розширення рівня економічної свободи шляхом зниження податків і обмеження перерозподілу прибутків; скорочення бюджетного дефіциту і його впровадження в стан тривалої рівноваги; реалізації глибоких реформ, а також поліпшення умов господарювання;

– кардинальних змін в економічній сфері: реформи в макро- та мікроекономіці і державних фінансах; реформи податкової і пенсійної систем та охорони здоров'я; соціальні реформи і ринку праці; реформи державної адміністрації і фіскальної децентралізації; поліпшення умов для бізнесу;

– чинників формування економічної безпеки: скорочення перерозподілу, інтеграції економічної і політичної в межах міжнародного співробітництва, макроекономічної стабілізації, фіскальної консолідації, поміркованості у бюджетних витратах (рівноправно відносно державних та підприємницьких інституцій), реструктуризації та приватизації в банківській сфері, приватизації інфраструктури в комунальній сфері, залучення стратегічних інвесторів до підприємств, дерегуляція цін і включення незалежних інституцій регуляційного нагляду, вирішення проблеми старіння населення шляхом пенсійних реформ, еластичність ринків (особливо ринку праці); реформи в податковій сфері (мають бути прямі, природні, ефективні і справедливі); формування мотивуючої соціальної системи, яка спрямована на тих, хто її дійсно потребує.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський, О. І. Фінансова безпека : монографія / О. І. Барановський ; Інститут економічного прогнозування. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Гэлбрейт, Д. Экономика невинного обмана : правда нашего времени / Д. Гэлбрейт. – М. : Европа, 2009. – 88 с.
3. Економічні аспекти екологічної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://h.ua/story/5807/#ixzz2i5xU1sAk>. – Назва з екрана.
4. Конституція України : офіц. текст : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. зі змінами, внесеними Законом України від 8.12.2004 р. : станом на 1.01.2006 р.]. – К. : Мін-во Юстиції України. – 2006. – 124 с.
5. Марценюк, Л. В. Вплив залізничного транспорту на розвиток національної економіки

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ

- України // Вісн. Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. – Д., 2012. – Вип. 42. – С. 274–278.
6. Мілай, О. І. Фінансова безпека на підприємствах залізничного транспорту / О. І. Мілай // Вісн. Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. – Д., 2011. – Вип. 38. – С. 263–269.
 7. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / В. М. Гець, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова та ін. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
 8. Офіційний веб-сайт Всесвітнього Економічного Форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/>. – Назва з екрана.
 9. Про затвердження «Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс] : наказ Мін-ва економіки України № 60 від 02.03.2007 р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.4251.0>. – Назва з екрана.
 10. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : закон України № 964-IV від 19.06.2003 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. – Назва з екрана.
 11. Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс] : наказ Президента України № 105/2007 від 12.02.2007 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>. – Назва з екрана.
 12. Rekun, I. Models for the evaluation of educational achievement / I. Rekun // *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej.* – Rzeszów : Uniwersytet Rzeszowski, Katedra Teorii Ekonomii I Stosunkow Międzynarodowych, 2011. – Zeszyt № 19. – P. 137–144.
 13. Stachowiak, Z. Teoria i praktyka mechanizmu bezpieczeństwa ekonomicznego państwa : ujęcie instytucjonalne / Z. Stachowiak // *Akademia Obrony Narodowej.* – Warszawa : Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 2012. – 406 p.

И. И. РЕКУН^{1*}

^{1*}Каф. «Финансы и экономическая безопасность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. +38 (056) 373 15 04, эл. почта rekun_i@mail.ru.

ПРОБЛЕМА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ МАКРО- И МИКРО КОНЦЕПЦИЯХ

Цель. Важными составляющими безопасности в целом являются экономическая безопасность и обеспечение соответствующих национальных интересов государства. Все это тесно связано с экономической эффективностью функционирования хозяйственных объектов, с экономической независимостью, стабильностью и безопасностью общества. Кроме того, экономическая безопасность является составляющей национальной безопасности, ее фундаментом и материальной основой. Проблема обеспечения экономической безопасности в современных условиях на микро- и макроуровнях требует определения основных направлений ее формирования. **Методика.** Для достижения поставленной цели обоснованы основные направления формирования механизма обеспечения безопасности экономической системы, в частности – на макроуровне. **Результаты.** Экономическая безопасность является таким состоянием функционирования экономики государства, в котором наступает порядок равновесия в определенных организационно-правовых нормах на основе общественной жизни. Это нормы, которые создает государство и принципы сосуществования, которые передаются из поколения в поколение. Проанализировано современное состояние обеспечения экономической безопасности на макро- и микроуровнях. Определена система показателей, которые могут быть использованы при оценке состояния системы безопасности. **Научная новизна.** Сформулированы положения, касающиеся необходимых изменений в политике экономической безопасности государства. Предложена система показателей, которые могут быть использованы при оценке состояния системы безопасности. **Практическая значимость.** Использование предложенной системы показателей состояния экономической безопасности позволит расширить перечень важных факторов, влияющих на ее состояние и позволяющих определить основные направления ее формирования.

Ключевые слова: экономическая безопасность; государственное регулирование; национальная экономика

I. I. REKUN^{1*}

^{1*}Dep. «Finance and Economic Safety», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. +38 (056) 373 15 04, e-mail rekun_i@mail.ru

ECONOMIC SAFETY PROBLEM IN MODERN MACRO AND MICRO CONCEPTS

Purpose. Security is an important component of economic security and the guaranteeing of appropriate national interests in the state. All these things are closely related to the economic efficiency of operations of economic entities, with economic independence, stability and security of a society. In addition, economic security is a part of national security, its foundation and material basis. The problem of economic security in modern conditions at the micro and macro levels requires determining the main directions of its formation. **Methodology.** To achieve this goal, basic directions of a security mechanism of the economic system, in particular on the macro level were grounded. **Findings.** Economic security is such state of the state economy operation in which the order of equilibrium occurred in certain organizational and legal norms on the basis of social life. These regulations are created by the state, principles of coexistence, which are transmitted from generation to generation. The current state of economic security guaranteeing at the macro and micro levels was analyzed. The system of indicators that can be used in the assessment of the security system was determined. **Originality.** Propositions concerning necessary changes in the policy of economic security in a state were formulated. The system of indicators, which can be used in the assessment of the security system was offered. **Practical value.** Using of the proposed system of economic security indicators will expand the list of important factors affecting on its status and allow us determining the main directions of its formation.

Keywords: economic security; government regulation; national economy

REFERENCES

1. Baranovskyi O.I. *Finansova bezpeka* [Financial security]. Kyiv, Feniks Publ., 1999. 338 p.
2. Gelbrejt D. *Ekonomika nevinnoho obmana: pravda nashogo vremeni* [Economy of Innocent Fraud: Truth for our time]. Moscow, Yevropa Publ., 2009. 88 p.
3. *Ekonomichni aspekty ekolohichnoi bezpeky* (Economic aspects of environmental safety). Available at: <http://h.ua/story/5807/#ixzz2i5xU1sAk> (Accessed 10 December 2013).
4. *Konstitutsiia Ukrainy* [The Constitution of Ukraine]. Kyiv, Min-vo Yustytsii Ukrainy Publ., 2006. 124 p.
5. Martseniuk L.V. Vplyv zaliznychnoho transportu na rozvytok natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [The impact of rail transport on the development of the national economy of Ukraine]. *Visnyk Dnipropetrovskoho natsionalnoho universytetu zaliznychnoho transportu* [Bulletin of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport], 2012, issue 42, pp. 274-278.
6. Milai O.I. Finansova bezpeka na pidpriemstvakh zaliznychnoho transportu [Financial security for railway undertakings]. *Visnyk Dnipropetrovskoho natsionalnoho universytetu zaliznychnoho transportu* [Bulletin of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport], 2011, issue 38, pp. 263-269.
7. Heiets V.M., Kyzym M.O., Klebanova T.S., Cherniak O.I. *Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo* [Simulation of economic security: state, region, enterprise]. Kharkiv, VD «INZhEK» Publ., 2006, 240 p.
8. *Ofitsiynyi veb-sait Vsesvitnoho Ekonomichnoho Forumu* (Official website of the World Economic Forum). Available at: <http://www.weforum.org/> (Accessed 10 December 2013).
9. *Pro zatverdzhennia metodyky rozrakhunku rinvia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* (On approving the methodology for determining the level of economic security of Ukraine). Available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.4251.0> (Accessed 10 December 2013).
10. *Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy* (On National Security of Ukraine). Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (Accessed 10 December 2013).
11. *Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy* (National Security Strategy of Ukraine). Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/105/2007> (Accessed 10 December 2013).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ

12. Rekun I. Models for the evaluation of educational achievement. Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej. Rzeszów, Uniwersytet Rzeszowski, 2011. Zeszyt no. 19, pp. 137-144.
13. Stachowiak Z. Teoria i praktyka mechanizmu bezpieczeństwa ekonomicznego państwa : ujęcie instytucjonalne. Akademia Obrony Narodowej. Warszawa, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 2012. 406 p.

Стаття рекомендована до публікації д.е.н., проф. М. М. Івановим (Україна); д.е.н., проф. Л. С. Головковою (Україна)

Надійшла до редколегії 10.12.2013

Прийнята до друку 23.01.2014